

شروط «امر به معروف و نهی از منکر» در دارالاسلام و دارالکفر

به گزارش حوزه اندیشه [خبرگزاری تقریب](#)، متن زیر مشروح جلسه چهل و ششم درس خارج فرهنگ آیت
ا محسن اراکی است که در ادامه می‌خوانید؛

مقدمه

فرهنگ یک نظام ارزشی است که همه فعالیت‌های ارادی انسان را در
برمی‌گیرد؛ مجموعه‌ای از داوریه‌های ارزشی به هم پیوسته و
متکامل درباره کلیه رفتارهای انسانی انسان که مجموعه ساختاری
هماهنگ و واحدی را شکل می‌دهند. از سویی فرهنگ خاستگاه رفتارهای
ارادی انسانی فردی و اجتماعی است و لذا هرگونه تغییر در
رفتارهای فردی و اجتماعی، دگرگونی در نظام فرهنگی را می‌طلبد و

نیز هرگونه تغییر در نظام فرهنگی، دگرگونی در شیوه‌های رفتار انسانی را به دنبال دارد به همین جهت بررسی این نظام اجتماعی از منظر فقه و معارف اهل بیت علیهم السلام ضروری به نظر می‌رسد. در این سلسله دروس آیت ا‌ محسن اراکی که مکتب علمی نجف و قم را توأماً درک کرده است، به بررسی این مهم می‌پردازد.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ وَالصَّلَاةُ عَلٰی
 سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اَهْلِ بَیْتِهِ الطَّیِّبِیْنَ
 الطَّاهِرِیْنَ

امربه‌معروف و نهی از منکر فریضه عظیمی که سائر فرایض به‌وسیله آن برپا می‌شود

روایت بعدی که در باب وجوب امر به معروف و نهی از منکر به آن می‌پردازیم این شکل است: «وَعَنْهُمُ عَنْهُ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عِصْمَةَ قَاضِي مَرْوٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ.» سند این روایت طبق اصول فنی، سند معتبری نیست یعنی واجد شرایط صحت سند نیست منتها چون همه مضامین این روایت در منابع شرعی ما مورد تأیید است؛ یعنی مضمون آن برای ما موثق الصدور است لذا می‌توانیم به این روایت عمل

کنیم. امام باقر علیه السلام فرمود: «يَكُونُ فِي آخِرِ

الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْذِبُ فِيهِمْ قَوْمٌ مُرَاءُونَ.»

خیلی روایت عجیبی است؛ در آخرالزمان قومی پیدا می‌شوند که

افرادی در بین این‌ها سربلند می‌کنند - «يَنْذِبُ» یعنی بروز

پیدا می‌کنند- که ریاکار هستند. «إِلَى أَنْ قَالَ وَلَوْ

أَضَرَّتِ الصَّلَاةُ بِسَائِرِ مَا يَعْمَلُونَ

بِأَمْرِ وَالِهِمْ وَأَبْدَانِهِمْ لَرَفَعُوهُمَا كَمَا رَفَعُوا

أَسْمَى الْفَرَّائِضِ وَأَشْرَفَهَا»؛ این‌ها دنبال مصلحت

دنیایشان هستند - این تعبیر من است- هرکجا دین، نان آن‌ها را در

روغن ببرد اینجا برای دین چه‌چه و به‌به می‌گویند و هرکجا

دیدند که اگر بخواهند به دین عمل کنند ممکن است مقداری وضع

مادی و مصالح دنیوی‌شان مورد خطر قرار بگیرد کاری به دین

ندارند.

حتی اگر همین نماز به نفع اقتصادی‌شان ضرر بزند یا کمی خستگی

در آن‌ها ایجاد کند و حوصله‌شان سر برود همین را هم رها

می‌کنند. «وَلَوْ أَضَرَّتِ الصَّلَاةُ بِسَائِرِ مَا

يَعْمَلُونَ بِأَمْرِ وَالِهِمْ وَأَبْدَانِهِمْ لَرَفَعُوهُمَا

كَمَا رَفَعُوا أَسْمَى الْفَرَّائِضِ وَأَشْرَفَهَا»؛ حجاب

اگر با شهوتشان سازگار نباشد و اگر خانم‌ها حجاب‌دار باشند

خیلی از خواسته‌های شهوانی‌شان پاسخ داده نشود می‌گویند چه کسی گفته دین ربط به حجاب دارد؟! چون با شهوتشان سازگار نیست.

«إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ»؛ امر به معروف و نهی از منکر فریضه عظیمی است که سائر فرایض به وسیله این

فریضه برپا می‌شود. «إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ هَذَا لِكَ يَتِمَّ غَضَبُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمْ»؛ وقتی همه فرائض و همچنین فریضه امر به معروف و نهی از منکر را رها می‌کنند غضب خدا بر آن‌ها نازل می‌شود.

«فَيَعْمَهُمْ بِعِقَابِهِ فَيَهْلِكُ الْأَبْرَارُ فِي دَارِ الْأَشْرَارِ»؛ اینجا وقتی عذاب نازل می‌شود تر و خشک را باهم می‌سوزاند و اگر آدم‌های خوبی هم که در این جامعه باشند می‌سوزند.

در این رابطه روایات زیادی وجود دارد البته آیه هم داریم که می‌فرماید: «وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ» آن فتنه‌ای که اگر آمد تنها گنه‌کاران و خلاف‌کاران را نمی‌سوزاند بلکه همه را در بر می‌گیرد.

«فَيَعْمَهُمْ بِعِقَابِهِ فَيَهْلِكُ الْأَبْرَارُ فِي دَارِ

الْأَشْرَارُ وَالصَّغَارُ فِي دَارِ الْكَبَارِ؛ تعبیر خیلی عجیب است و می‌فرماید: «دَارِ الْأَشْرَارِ». روایت خطاب می‌کند و می‌فرماید وقتی شما نهی از منکر را رها کردید قدرت به دست اشرار می‌افتد و آن وقت خانه خان اشرار می‌شود.

لذا وقتی عقاب می‌آید کاری ندارد چه کسی در این خانه است، خانه را می‌سوزاند و لو در این خانه طفل هم باشد یا در این خانه آدم بی‌گناه باشد؛ «فَيَهْلِكُ الْأَبْرَارُ فِي دَارِ الْأَشْرَارِ وَالصَّغَارُ فِي دَارِ الْكَبَارِ إِنَّ الْأَمْرَ بِالْأُمَمِ عُرُوفٍ وَالنَّهْيُ عَنِ الْإِثْمِ كَرٍ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَمِنْهُمْ هَاجُ الصَّالِحِينَ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهِمَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ وَتَأْمَنُ الْأَمْذَاهِبُ وَتَحِلُّ الْأَمْكَاسِبُ وَتُرَدُّ الْأَمْطَالِمُ وَتُعْمَرُ الْأَرْصُ»؛ این فریضه فریضه‌ای است که زمین خدا با آن آباد می‌شود؛ «وَيُنْذَرُ مَنْ الْأَعْدَاءُ»؛ با این فریضه حقتان را از دشمن می‌گیرید. «وَيُنْذَرُ مَنْ الْأَعْدَاءُ»؛ امر به پا می‌شود، استقامت اینجا یعنی امر بر پا می‌شود و مراد از امر ظاهراً همان امر حاکمیتی است.

خب حدیث در این رابطه زیاد است و اشاره به اصل وجوب

امربه [معروف و نهی از منکر دیگر جای بحث زیادی ندارد و ما

تیمنا و تبرکا به این احادیث اشاره کردیم. بحث ما فقه

امربه [معروف و نهی از منکر نیست منتها اجمالاً می [خواهیم احکام

امربه [معروف و نهی از منکر را بیان کنیم تا در آن امر به [معروف

و نهی از منکر به [طور اجمالی تبیین شده باشد.

شروط وجوب امر به معروف و نهی از منکر

وجوب امر به [معروف و نهی از منکر سه شرط اساسی دارد: شرط اول

علم به معروف و منکر داشتن؛ آدمی که می [خواهد از منکر نهی کند

باید علمش را داشته باشد که این منکر است. امر به [معروف

می [خواهد بکند باید علم به معروف داشته باشد و بداند معروف

چیست، ضابط این معروفی که می [خواهد به آن امر کند را بداند تا

امر به خلاف نکند. این شرط اول است.

شرط دوم احتمال تأثیر دادن؛ یعنی گاهی اصلاً لغو است. البته

معنی احتمال تأثیر دادن این نیست که یعنی در خصوص این نهی از

منکر من احتمال تأثیر بدهم. گاهی بعضی [ها خیال می [کنند احتمال

تأثیر یعنی همین نهی که می [کنند تا گفتند نکن بگوید چشم انجام

نمی [دهم. مراد از احتمال تأثیر دادن این نیست بلکه مراد از آن،

این است که در شرایطی که اگر من نهی کنم، دیگری هم نهی کند و

سومی هم نهی کند. به هر حال اگر نهی شیوع پیدا کند اثر می‌کند. این احتمال تأثیر است و لذا اگر کسی در جامعه‌ای تک‌وتنها بود، نهی هم کند می‌داند کسی دنباله‌اش نیست و این نهی هیچ اثری ندارد صرف‌نظر از اینکه ضرر داشته باشد یا نداشته باشد، مثلاً در کشورهای خارجی. همین داعشی‌ها و القاعده‌ای‌ها اوایلی که این مسائل را راه نینداخته بودند این‌ها در خیابان‌های لندن تظاهرات می‌کردند که ما باید اینجا بیاییم و حکومت اسلامی راه بیندازیم و از زنا و شرب خمر منع کنیم؛ اما آنجا که جای این حرف نیست.

اجرای حدود الهی فقط در دارالاسلام ممکن است

بحث مفصلی است آن‌ها مسئله هم‌جنس‌بازی را قانونی کرده‌اند که اگر کسی علیه هم‌جنس‌بازی صحبت کند محاکمه‌اش کنند. حتی در آنجا از بعضی از این طلبه‌ها سؤال می‌کردند که حکم کسی که مثلاً لواط می‌کند چیست. طلبه‌ها هم می‌گفتند اعدام است و باید او را بکشند. فردایش آن‌ها را می‌گرفتند و منعشان می‌کردند. گفتیم شما فقیه باشید اما ما در دار الکفر تکلیف به اجرای حدود نداریم و مکلف به اجرای حدود نیستیم. بله ما می‌توانیم بگوییم این کار از نظر شرعی خلاف است، شما به همین اندازه اکتفا کنید. نگویید که اگر کسی این کار را کند باید اعدامش کنیم و فلان

کنیم. چون آنجا شرعاً جای این کارها نیست. در روایات داریم که جای اجرای حدود دار الاسلام و آن وقتی که یک حکومت مقتدری سرکار باشد که بتواند اجرای حکم کند نه در دارالکفر.

البته یک نوع از نهی از منکر در آنجا امکان دارد؛ آن مقداری که آنجا اثر دارد مقدارش واجب است منتها آن شیوه دیگری می‌خواهد. نوع دیگری از نهی از منکر و امر به معروف دارد و شیوه مؤثر به کار بردن آن متفاوت است؛ یعنی احتمال تأثیر یک مطلب است و اینکه بعد از احتمال تأثیر، روش هم روش متناسب با این احتمال تأثیر باشد نه اینکه روشی باشد که منجر به عکس شود.

یک وقتی به حضرت رضا علیه السلام گفتند بعضی از قوم و خویش‌های شما کارهای خلافی می‌کنند چرا از آن‌ها نهی از منکر نمی‌کنید؟ حضرت فرمودند: «الذِّمَّةُ صِرَاحَةٌ خَشْيَةٌ» من اگر بخواهم این‌ها را نصیحت کنم- تعبیر من است و ما این‌گونه می‌فهمیم- نه تنها از من نمی‌شنوند بلکه رمیده می‌شوند و بدتر از حالا می‌شود؛ یعنی از ما دور می‌شوند و همین مقدار دینی هم که دارند را از دست می‌دهند. لذا گاهی این‌طور است.

و صلی الله علی محمد و آله و سلم